

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1095

C O D I C E S

1096

Schmiede. Dolendum vero, non pauca illius loca humore quodam Codici illapso vitiata jam non sine difficultate legi. Id, quod etiam praecedenti et sequenti Tractatui evenisse comperies.

V. fol. 177. p. 2. Συλλογη germ. de Matrimonio et Officiis Conjugum consistens in Evangelio de Nuptiis in Cana, ejus Expositione satis prolixa et Tractatu five Lere dez elichen lebens, cujus initium: *Uon einem freunde gotis bin ich gebeten etwaz von dem Elichen leben zu schreiben &c. Regulas vocat, quas Marito et Uxori praescribit, quarum una: Wil abir ein frauwe der schande nicht enachten, den so tun er ir die dritte zucht also, vnd teyle ir der scharfen ruten vnd der berten knütel so genuk mit, daz er sie überwinden moge vnd laz von irem mutwillen, so bleibet sy auch bey eren. Hoc pace dictum fit Xantbipparum.*

VI. fol. 186. p. 2. Institutio german. de Peccatis capitalibus, eorum Filiabus et Remediis, de X. Praeceptis, de Sacramentis, V. Sensibus, Operibus Misericordiae, Beatitudinibus, Donis Spiritus S. omnia rudi stilo et calamo, atque in ordine ad faciendam Confessionem de Peccatis, unde tota etiam Institutio in ejus Formulam ita definit: *Ich beich got vnd myner frawn sand marien vnd allen gotes heyligen, daz ich fil gesundet han mit vnreynen gedancken mit bosem willen, mit boser begyr, mit boser gelust, mit bosen werken.*

ten, mit bosem werken. Inde ad particularia descenditur; sed extrema longae hujus accusationis e Codice deperiere.

CCCCLV.

Codex priore parte in confilio Sec. IV. et V. posteriore Sec. VI. luculente, pulcreque exaratus 4. maj. parte quidem priore foliis 101. Papyri Niloticae, posteriore vero 82. membraneis constans, quem Vir nobilissimus, Familiae Caput, ad quam olim ex Italia adlatus hereditate transierat, Hero suo Augusto nuper obtulit; is vero in Bibliotheca sua Palatina condidi jussit, e praecipuis, quibus quidem tempus edax pepercit, Antiquitatis literariae Monumentis est habendus.

Complectitur porro priore Parte S. Hilarii Pißav. Ep. anno 368. vivis exempti Libros XII. de Trinitate, ita, ut, quod inde superstet, collatum cum Edit. Maur. Paris. 1693. f. a Libri II. num. 7. col. 792. lin. 9. ad Libri VI. num. 50. col. 912. lin. 27. pertingat, pluribus tamen etiam foliis intermediis per decursum dilapsis, aliis ipso aevo et usu vitiatis et adtritis. Jos. Bened. Heyrenbachius ab extinta S. J. inter Bibliothecae Palat. Custodes cooptatus, sed jam a. 1779. fato praematuero eidem ereptus, Vir in eruendis et illustrandis Germaniae, praesertim qua Austria est, monumentis antiquis indefessus, et laboris literarii patientissimus, cuius praeter ea

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1097

P A T R O I S T I C I .

1098

ea, quae typis vulgare cooperat, lucubrationes *mss.* partim elimitas, partim adfectas magno numero Bibliotheca servat, opportunitate capta Codicem hunc totum papyraceum ante annos bene multis incredibili adcuratione ad apicem ita tamen transcripscerat, ut de suo ne verbulum quidem adjiceret. Atque istud *Απογεαφον* inter Lucubrationes memoratas diu ante ipsum *Αυτογεαφον* Bibliothecae illatum non modica me labo-

ris parte levavit, quod piis Amicis Manibus gratus acceptum referto. Exaratus est igitur Codex totus *Quaternionibus* pagina cujusque Quaternionis ultima numerum sequentis ad oram inferam indicente; exaratus est lineis longis rarius numerum 30. paginatim excedentibus, exaratus est amplis marginibus in enotantum commodum, exaratus est charactere, quem vides:

Pag. 1097

*Si turbis r̄p̄ r̄c̄r̄ experendurēt pro
mendurest et deincepr̄ p̄ceptōrum
fideād̄que obrenuationē retinendur.*

Liber recundur expl.

INC. L.I.B. teretur

Legenti IN XPO uita

dulcitus aquim legebam

Denis Codd. mſe. theol. Bibl. Palat. Vol. II. P. I.

Et Clausula quidem haec habetur Codicis fol. 9. p. 2. Liber III. fol. 21. clauditur ita: *Liber tertius explicit. Inc. liber quartus. Legenti in xpo uita. dulcitus aquim legebam. Liber IV. fol. 49. p. 2. ita: Liber quartus explicit Incipit liber quintus. Liber demum V. fol. 70.*

p. 2. ita: *Liber quintus explicit Incipit liber Sextus.* Quod jam Textum ipsum adtinet, praeter menda scriptoria, quae tamen a manu aeque vetusta passim correcta sunt, quantum ab Editis discedat, Initium L. VI. specimini fit:

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1099

C O D I C I E S A

1100

Editio

- N. 1. per plurimorum assensum.
 2. qua hoc Ecclesiæ.
 3. perfectæ in Deum.
 4. quo in laqueum.
 5. populis proxime lues.
 6. tantum aut. confidentium in
 7. chaos.
 8. quo ait unum Deum et solum
 infectum et solum sine
 initio.
 et contradicentibus sensum.
 9. ut Valentinus prolationem.
 supercreatum in filium.
 10. a solo Patre substituit.
 non factus cum Patre.
 11. virus falsitatis introeat.
 quod filius sit.
 12. perfecta fidei hujus. &c.

Codex

- plurium.
 quia hoc.
 profetæ.
 in quo laqueo.
 populi.
 in tantum aut. inconsiderantium in
 cloacas.
 quod ait solum Deum unum solum
 sine initio.
 et contradicentibus haereticis sen-
 sum.
 prolatione.
 in filio.
 substituit.
 a Patre.
 vires falsitatis intrabeant.
 quod filius Deus sit.
 perfectæ. &c.

Unum insuper praeterire non debo. Si Barth. Germonius, de quo egi in Libello vernaculo: *Kurze Erzählung der Streitigkeiten über die alten Urkunden, Francof. et Lips. 1785.* ab Amicis 8. edito, acutissimus quidem disceptator, sed veritate mihi non amicior Codicem hunc vidisset, fortasse non suclamasset *Alcuino et Hincmaro Felicem Urgellitanum* de corrupto jam Sec. VIII. in Codice *Aquisgranensi Hilarii* loco L. II. de *Trinit.* n. 27. edit. *Maur. col.* 802. in jus vocantibus. Quidquid enim sit de rescripta Codicis *Vatic.* de quo postea dicam, lectio-
ne, Noster illo multo antiquior fol. 7. p. 2. non ADORATVR, sed ADOPTATVR a prima ma-

nu 4. facile ante *Felicem* Seculis liquido exhibet, ut adeo *Felix* restitutor potius genuinae in Codice *Aquisgr. lectionis*, quam corruptor dici possit. Neque tamen istud ejus errori, Christum Dei filium tantum *adoptivum esse*, quidquam patrocinatur. Nam quis latine doctus non videt, hoc *Hilarii* loco et sensu *Humanitatem adoptari* nihil aliud significare, quam *Humanitatem adsumi, accipi, eligi, cooptari, id, quod et optimorum autorum usus docet, et fides orthodoxa confitetur.* Adi, si videtur, de toto negotio *Germonium cit. de veterib. Haereticis ecclesiasticor. Codd. Corruptoribus. Paris. 1713.* P. II. p. 381. 8. *Petr. Constantium in Vindiciis Mss. Codd. Paris.*

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1101

P A T R I S T I C I .

1102

Parif. 1707. c. 7. p. 63. item in *Vindic. confirmatis Parif. 1715.* P. 3. p. 139. 8. et *Scip. Maffejum in Praef. T. II. Opp. S. Hilarii Veronae 1730. f.* In Marginibus offendes sparsim Summariola, Observatiunculas, Monita caute legendi, quae citat *Arrianorum Hilarius*, Adplausus: *invicte, admirabiliter, optime &c.* Item nomina v. g. fol. 51. p. 2. *Dompnus herricus Biça^o aldemarius Biça^o*, alibi *Johannes Vrsarens.* quae variis aetatibus accesserunt, ut scripturae ratio, et vel ipsa docet Historia, quemadmodum in illa fol. 49. Nota: *Contra nestoriū et eutici* —. At vero, vel me tacente, praecipue te adverterit, **Lector!** repetitum in Subscriptionibus Tē *Dulcitius Aquini legebam.* *Aquinum Colonia Romana in Samnitium finibus, Straboni μεγαληπόλις, Ciceroni frequens Municipium, Silio Ital. ingens, quae Juvenalem et D. Thomam Theologum* progenuit, habuit igitur etiam aut civem, aut muneris, secessusve causa incolam *Dulcitium aliquem*, et quidem in Seculi IV. et V. confilio, ut character manus ejus docet, et Virum sacris studiis deditum, ut qui *Hilarium de Trinitate* legeret, et non uno loco, praecipue in principio eorum, quae supersunt, notaret. Quid jam? Adi *Augustini Opera*, et ejusmodi *Dulcitium* invenies. Erat is *Laurentii Primicerii Ecclesiae*, vel, ut variant Codices, *Notariorum Ecclesiae Romanae*, ad quem *Enchiridion de Fide, Spe et Caritate* dedit *Augustinus*, frater, Nota-

rius ipse, et *Tribunus*, atque circa an. 420. ab *Honorio Aug.* legatus in *Africam*, ut leges ejus in *Donatistas* latae ibidem exequeretur. An hic primum innotuerit *Hippomeni Praefuli*, non liquet. Certe hic illum *Eximium Dominum, Specabilem Virum, Honorabilem et Dilectissimum Filium* compellat; habemus enim Opp. *Edit. Maur.* T. II. col. 764. n. CCIV. ejus ad *Dulcitium Epistolam*, habemus T. IX. col. 635. Libros II. contra *Gaudentium Donatistarum Ep. rogatu Dulcitii conscriptos*, denique T. VI. col. 121. Librum de *Odo Dulcitii Quaestibnibus*, five *Explicationes* totidem difficultum S. Scripturae Locorum, quas ille sibi ab *Augustino* expetierat, e qua re satis elucet, quam studiosus Religionis Christianae, verbique divini fuerit, ut adeo vix dubium superesse possit, eundem fuisse *Dulcitium Augustini amicum*, et *Aquini Codicem nostrum legentem*, quo quantum huic pretium accedat, in comperto est. Crescit vero pretium ex eo, quod nunc sequitur.

II. fol. 97. Tractatus ab eadem manu continuatus in Papyro, cuius prima et postrema folia ita exciderunt, ut non nisi *quinque* supersint, quorum singula paginatim **CONTRA ARRIANOS** superscribuntur. Consului, quae Codicis admittit aetas, *Fab. Mar. Vidorini, Faustini Presb. et Phoebadii* contra *Arrianos Scripta*, nec quidquam in illis simile reperi. Reversus sum ad *Hilarii Editionem Parif.* et *recentissimam Venonem*.

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1103

C O D I C E S

1104

ronensem a. 1730. non meliore fortuna. Itaque, licet in Praef. ad priorem Constantius adserat, praeter Galliae etiam Germaniae, Britanniae, et Italiae Bibliothecas excussas fuisse, Fragmentum praesens Hilarii ἀρενδοτον habeo; addit enim ipsem Vir doctus: Latere multa certissimum est. Atque inter haec Tractatus epistolares esse, quos, dum Orientem exilium haberet, in Occidentem misit Hilarius, ipso teste utamur in ingressu Libri de Synodo, ubi se frequenter ad Germaniae, Belgii et Galliae Episcopos scripsisse ait. Accedit illi subpar Hieronymus, qui L. de Vir. illustr. c. 100. ejus Epistolas ad Diversos commemorat, quemque confertim Honorius Augustod. L. I. C. 101. Trithemius n. 70. Caveus, Oudinus, la France litter. T. I. P. 1. p. 191. Ceillier Hist. gen. des Aut. sacr. T. I. P. 1. p. 111. sequuntur. Neque haec solum Testimonia, verum ipsa non minus Scriptoris indoles et ratio pro Hilario militant, cuius rei ut tamen etiam Eruditis arbitrium deferam, Fragmentum totum, quantum est, hic vulgare institui:

— tandem est, et cum nobis inde conuenerit, tunc rede de illa (Quaestione?) quae suscepta est, si quid inter nos discrepauerit, retrahendum. Et uehementer constringendi sunt (Arriani) ne quando uelint de his, quae ad adsumptam substantiam pertinent, ei, quae illam adsumere est dignata, praescribere, quam diu constet, nos non de adsumpta, sed de adsumptrice sub-

stantia disputare. Hac itaque iustissima propositione praemissa et illorum consensu necessario suscepta magno compendio disputationis utimur, cum nequaquam nobis jam officere illa potuerint, quae probauerimus non ad diuinitatis sed ad humanitatis substantiam pertinere.

Post haec igitur interrogandi sunt, qui alteram patris, alteram filii substantiam esse contendunt, unumne, an duos deos esse credant. Si duos, gentilis est error. Si unum, rursum interrogandi sunt, utrumne deum habeant dei filium. Si negauerint, iudei potius, quam christiani habendi sunt. Si uero confessi fuerint, aut eiusdem essentiae uel substantiae, uel quocumque modo melius dici potest, filium, cuius pater est, fatebuntur, ut constare eis secundum eandem substantiam deitatis unitas possit personarum distinctione seruata.

Aut nequaquam se unius dei probabunt esse cultores, si eum alterius substantiae affirmare nitantur, quem nibilo minus deum esse fateantur. Quod si dixerint, se hoc modo unum deum credere, quo solum patrem summam diuinitatem babere definiant, filium uero non ita deum esse contendant, primum quaerendum ab his est, utrumne filium deum uerum esse credant, an abusive hoc cum existiment nuncupari. Si abusive, ergo deus non est, et, si deus non est, nec orandus omnino est, nec colendus; neque enim aut homines aut angeli adorandi sunt uel colendi, quamuis dei plerumque nuncupentur, ut ibi: Deus stetit in synagoga deorum, et

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1105

P A T R I S T I C I.

1106

et ibi: Quis similis tibi in diis Domine, quis similis tibi. Quia hoc nomen non tam naturae ueritate, quam honoris gratia consequuntur. Quod si hoc uel suspicari piaculum est, sine dubio confiteri necesse est, deum dei filium tam adorari debe-re, quam coli, et si tam adorandus est, quam colendus, deus uerus est, et qui deus uerus est, nihil minus potest habere, quam uerus.

Illud quoque considerandum est, quod gentilium impietas superstitionis firmetur, si concedatur, unum deum colere eos, qui se non pares sed dispare habere fateantur, quandoquidem et illi errorem suum buiuscemodi stultitiae ualeant colore defendere, quibus quamuis tam multi dei sint quam diuersi, unum nibilo minus praestantiorem esse ceteris confitentur, nec idcirco unius dei cultores esse credendi sunt, cum constet, unumquemque tot deos habere, quot colit.

Illud praeterea, quod in scripturis sanctis continetur, quomodo intellegant, percontandi sunt: Audi israhel! Dominus deus tuus deus unus est, et: Non erunt tibi dii alii absque me. Quod si de solo patre dixerint sentiendum, id est, quod ipse dominus deus unus sit, et quod absque illo nequaquam deus aliis sit habendus, interrogandi sunt, utrumne deum esse existimant dei filium. Quod si negauerint, a christianorum professione disciscant, aut si confessi fuerint, constringendi sunt, ut aut eiusdem, cuius pater est, substantiae filium esse consentiant, ne unitatem deitatis excedant,

Denis Codd. Theol. V. II. P. I.

neque absque deo alium, id est, absque dei substantia esse deum credant, aut se diuini pracepti praeuaricatores esse cognoscant, si absque unius et merae diuinitatis deum alium esse contendant; ille (enim?) sine dubio absque deo, id est praeter deum, intellegetur deus, qui praeter eiusdem putabitur esse naturam; nam qui unius eiusdemque essentiae adseritur, absque ipso, uel praeter ipsum esse omnino non creditur.

Illud quoque ab his sciscitandum est, quomodo dictum intellegant: Dominum deum tuum adorabis et illi soli seruies. Si, ut pater solus adoretur, et ipsi tantum absque filio seruatur, ergo filius nec adorandus omnino est, nec colendus; aut si hoc ipsis etiam impium uidebitur, ut eum uel adorandum abnuant uel colendum, quem caelestia quoque adorare noscuntur, et cuius se seruos esse etiam apostoli gloriantur, et quisquis seruus est, absque dubitatione aliqua seruiendo seruus est, confiteri cogendi sunt, in una eademque substantia tam adorandum esse cum patre filium, quam colendum. Neque enim in nos retorquere iure poterunt, quod et nos quoque in colendo deo unitatis modum uideamur excedere, qui, et si personarum distinctionem fatemur, substantiae tamen non abnui-mus unitatem. Et si nos laboramus iudeis atque gentilibus, uel aliis buiscemodi impietate labentibus unum deum probare nos colere, qui, et si personas distinguimus, unitatem tamen essentiae confite-

Aaaa mur,

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1107

C O D I C E S

1108

mur, quid facient hii, qui alteram patris, alteram filii adserunt esse substantiam? Quomodo igitur probari poterit, unum esse, quod unum non est? Si uis probari, uidetur unum esse certe, quod unum est.

Illud insuper qualiter sentiant, perscrutandum est, quo continetur, dixisse deum: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Certe quaecumque substantialiter esse intelleguntur, duo haec, nisi fallor, esse creduntur, creator scilicet et creatura, id est, factor atque factura, et ut evidenter loquar, omne, quod essentialiter est, aut deus est, aut quod a deo factum est. Tertium cessat. Nihil omnino secundum substantiam creature cum creatore, facturae cum factore commune est. Quod si ita est, ad quem dictum esse intellegimus: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram? Quis igitur iste est, tam similis, tam cohaerens, tam unitus deo, et, ut ita dicam, alter ipse, uel si quid aliud proprius dici potest, qui praestantissimum dei opus cum deo pariter fecisse perhibetur, quo, ut ita dicam, consiliario deus utitur, quem uelut semet ipsum consulens adloquitur, qui ita esse par deo refertur, ut unam eandemque cum eo imaginem ac similitudinem habere monstretur? Angelus, archangelus, cherubin, seraphin, et si quid inter creaturas esse sublimius potest, nequaquam; quia, ut superius comprehendimus, multum quaelibet creatura a creatore diuersa est, nihilque ei cum auctore suo substantialiter potest esse commune.

Suspiciari saltim scelestum est, creature aliquam esse, ad cuius imaginem et similitudinem ita homo factus esse referatur, ut dei, et quae cum deo, ad quam imago uel similitudo facta sit, quasi coaequalis eandem habeat ueritatem, uel quae aliquid intellegatur creasse cum deo. Quod cum ita sit, procul dubio ille, quem creasse cum deo hominem constat, et cuius eadem substantiae ueritas inuenitur esse, quae dei est, non creatura esse credendus est, sed creator.

Hunc itaque sine cunctatione aliqua deum esse, id est dei filium, dicimus, cui soli competit, et ad quem sic coaequalem communis auctoritate pater loquatur, et eadem facere posse, quae pater, et unam eandemque cum patre imaginem ac similitudinem possidere.

Quod si dixerint, eum, id est deum patrem, ad semet ipsum tunc pluraliter locutum fuisse, cum dixit: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, quo more sermocinari etiam homines solent, ut, cum soli loquantur, non nunquam tamen loqui pluraliter adprobentur, respondendum est, banc loquendi consuetudinem idcirco inter homines esse, quod sciant, se naturae suae multos habere confor tes; neque enim tunc, cum hominum quispiam pluraliter loquitur, equi aut asini, aut cuiuslibet alterius naturae animalis, et hominis memor est. Ergo secundum ipsorum comparationem quia non conuenit pluraliter loqui nisi cum, qui (se) non solum in sua natura esse cognoscit, et deus, si pluraliter lo qui-

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1109

P A T R I S T I C I .

1110

quitur, consortem naturae suae habere dinoscitur. Illud etiam addendum est, quod duobus praecipue modis homines bac sermocinandi consuetudine uti soleant, potestatis scilicet et humilitatis: potestatis, cum singuli aut imperatores, aut summi iudices, quorum una eademque potestas est, dicere solent: Nostra pietas, nostra —. Hic unum, plurave folia exciderunt; folium enim sequens incipit: et cunctorum elementorum creatorem esse non dubium est.

Illud insuper interrogandi sunt, utrumne deum patrem uerum patrem esse credant, an abusus hoc eum dici existiment. Si uerum patrem, uerum quoque filium, id est naturalem, eum habere manifestum est; nam qui fieri potest, ut absque uero filio uerus pater esse creditur? Aut si non uere, sed abusus hoc eum nuncupari contendent, reuincendi sunt primo, quia usus omnis ex ueritate descendat, et quidquid ex ueritate descendit, ueritate posterius esse non dubium est, et dei paternitas posterior nulli est, quin immo cunctis anterior; dei igitur paternitas non est abusua. Deinde apostoli testimonio utendum est ita deo sentientis: Ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur, et nequaquam concedendum est, quod ipse abusus pater dicatur, ex quo potius huius uocabuli usus extiterit. Nam si, ut superius diximus, usus omnis ex ueritate est, uerus ergo ille pater, ex quo omnis paternae nuncupationis usus inuentus est, et si uerus pater est,

uerum filium eum habere certissimum est. Quomodo autem uerus, nisi naturalis, quomodo naturalis, nisi eiusdem substantiae; sicut ipse filius testatur et dicit: Qui me uidit, uidit et patrem. Videt enim quodammodo in una persona duas, qui eam uidere, id est, intelligere substantiam potest, quae una est in duabus.

Quod si dixerint: Quomodo deus pater, uel qualiter filium genuit? indiscretiae ac temerariae curiositatis causa coarguendi sunt, quia tanti sacramenti audeant arcana discutere, et quibus non sufficiat scire, quod genuit, nisi ut ausi sint etiam, quemadmodum genuerit, perscrutari. Genuisse tantum patrem legimus; qualiter uel quomodo genuerit, omnino non legimus. Credamus ergo, quod legimus, et, quod non legimus, prorsus inquirere formidemus; scriptum est namque: Et in multis operibus ne sis curiosus. Si igitur in dei opere nostra modesta debet esse curiositas, quanto magis in generatione. Vide, quam aequanimitate ferre debeam — —.

Hactenus Fragmentum methodum congregandi cum Arrianis docens, in qua Palaestra cum primis versatum fuisse Hilarium, nemo necit. Licet igitur antiquissimi Codices Hilariani Vatican. et Colbertinus a Mabillonio L. V. de Re Dipl. p. 355. et Constantio §. II. Praefat. gen. p. V. prolati id eximium habeant, quod totum de Trinitate opus illis infit, in eo tamen concedunt Caesareo nostro, quod accessione nemini memorata D. Prae-

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1111

C O D I C E S

1112

fulis Scripta cumulet, et illos aetate supereret, quamvis enim *Vaticanicum* Mabillonius fini Sec. IV. aut initio V. adfigere velle videatur, Constantius tamen diserte post illum adserit, Seculo VI. ineunte exaratum fuisse. Vide *Syllabum Editioni Hilarii* ab eo subjunctum col. 1401. Quid, quod *Germanicus* supracit. P. II. c. 8. et 9. ne hoc quidem Seculo contentus Seculum adeo IX. audeat suspicari. Confer *Franc. Cancellerii L. I. de Secretariis Vet. Basilicae Vatic. Romae 1786.* c. 30. §. 4. p. 901.

4. Jam a Papyro ad Membranam.
III. Fol. Codicis 102. sequuntur
D. Pauli Epistolae, quarum folia ab unitate rursus numerare institui. Scriptae sunt illae Sec. VI. charactere *Langobardico* luculento et elegante per duas columnas angustas ita, ut saepe duae voces unam expleant lineam; literis Initiorum totius paginae longitudinem emensis, ruditer efformatis et picturatis gaudent, *Glossisque variis cum συγχέοντος*, tum tardius adjectis minusculis tam inter lineas, quam per margines pollent, unde *Glossarum interlinearium*, Commentarii vicem subeuntium, vetustus usus liquet. Porro, ut ad singulas advertam, dilapsis jam olim Membranis *Epistola ad Rom.* tota unacum initio I. *ad Corinth.* ita excidit, ut nunc principium sit ab his C. XIV. v. 2. verbis: *Nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria &c.* Ad calcem: *Scripta de philippis. Uersus DCCC. LXX. Explic. ep. ad corinthios prima.* Et continuo: *Incip. prolo-*

gus In epistola secunda ad corinthios. Post actam penitentiam consolatoriam scribit eis a troade & collaudans eos bortatur ad meliora. Item: *Postquam cognouit eos penitentiam egisse de suis erroribus. scripsit eis a troade banc per titum epistolam laudatoriam & consolatoriam. Epistola II. ad Corinth. Ut semel dicam: Tituli ejusmodi literis *Romanis* minusculis exarati sunt; ipsa vero Argumenta *Langobardicis* pariter minutis, atque ut Librarius ab integra nova Pagina sequentem Epistolam ordiri posset, et Titulos et Argumenta semper illico ad calcem praecedentis adscripsit. Fol. igitur 7. sequitur *Ad Corinthis II. Ad cuius calcem: scripta de macedonia. Uers. DLX.* Et mox, quae sequentem spectant Epistolam: *Appellati sunt gallogreci id est galli mixti grecis. nunc autem galathae a candore corporis. nam grece lac galathon dicitur. Inde laetus circulus. grece galaxias dicitur.* Argumentum alterum non adscribo; est enim idem, quod in Bibliis glossatis: *Galatae sunt Graeci &c. Fol. 23. p. 2. Ad Galatas. Ad calcem: Explic. epistola ad galatas. Incip. prolog. ad ephesios. Ephesus est Ciuitas Asia & grecie & interpretatur uoluntas mea.* Tum Argumentum e Bibliis glossat. *Ephesi sunt asiani &c. et ridicule: et est pene omnibus epistolis difficilior quia sicut cor in medio uentris. ita ista in medio corpore epistolarum consistit. Fol. 31. Ad Ephesios. Ad calcem de ea nihil, sed continuo Argumentum Epistolae ad Phi-**

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1113

P A T R I S T I C I

1114

Philipp. ut in Bibliis glossat. *Philipenses sunt macedones &c.* et dein: *Scripta de urbe roma. Uersus CCC. XII. Philipenses sunt machedones. id est. greci. grecia enim a diuersis regibus diuersa nomina sortita est. Vocatur enim macedonia a machedone rege. Emalesia ab ematho. Theffalia a theffalo. generaliter omnis terra grecorum grecia uocatur a greco rege. vt seruius dicit. Fol. 38. p. 2. Ad Philipenses.* Ad calcem statim Argumentum ex Bibl. gloss. *Colossenses & hi sunt &c.* cui subjunctum: *Scripta de urbe roma* (non ab Epheso, ut habet Arg.) *Uersus CCC. L. Fol. 43. p. 2. Ad Colossenses.* Ad calcem: *Scripta de urbe roma. Uersus CCVIII.* et mox Argumentum I. *ad Theffal.* sed corruptius quam in Bibliis glossat. *Fol. 48. Ad Theffalicenses I.* cui praescripta Glossa: *Macedonia prouincia est grecorum. In qua est Ciuitas metropolis thessalonicae.* Ad calcem: *scripta de atthenis. Uersus CLXIII.* tum Argumentum II. *ad Theffal.* e Bibl. gloss. demum Sec. X. adscriptum: *Uirum statura exiguum. calvo capite. uastum cruribus. nasitum. supercilia iuncta. plenum gratiae. An haec D. Pauli Icon?* Accedit dubium S. Augustini, an cupi, sopi, fugi, an cupiri, sopiri, fugiri dicendum, an cupitum, sopitum, fugitum pronuntiandum syllaba secunda longa, vel brevi, ex ejus Epist. ad Nebridium Edit. Maur.

Opp. T. II. n. III. col. 6. Fol. 52. p. 2. *Ad Theffalicenses II.* Ad ejus calcem nihil nisi Argumentum e Bibl. gloss. in I. *ad Timotheum* eo discrimine, quod non Laodicia, sed a Nicopoli datam ait. *Fol. 55. Ad Timotheum I.* Ad calcem retractat Nicopolim. *Scripta de laudocia. Uersus CC. XXX.* addito e Bibl. gloss. Argumento *Episolae ad Eundem II.* Hujus vero Principium e Codice excidit ita, ut nunc fol. 61. ordiatur ab iis C. I. v. 16. verbis honestiori domum. quia sepe me refrigerauit &c. Ad calcem: *Scripta de urbe roma. Uersus CLXXII.* cum Argumento Bibl. gloss. *ad Titum. Fol. 64. p. 2. Ad Titum.* Ad cuius calcem: *Scripta de nicipoli. Uersus CLXVII.* cum Argumento Ep. *ad Philemonem*, ut in Bibl. gloss. *Fol. 68. Ad Philemonem.* Ad cuius calcem: *Scripta de urbe roma. Uersus XXXIII.* et ab alia aequa tamen uetus manu Argumentum Ep. *ad Hebraeos*, ut habetur in Bibl. glossat. *Fol. 69. p. 2. Ad Hebraeos*, cuius tamen posteriora ab his C. XII. v. 22. verbis: *et Jerusalem cælestem et mul — —* exciderunt. Jam ut de Textus indole Lectorem doceam, medium quasi viam is tenet inter Versionem antiquam, et Vulgatam novam, quod collatione cum Petri Sabaterii Bibliis T. III. Remis 1743. f. instituta, e C. I. *Episolae II. ad Corinth.* speciminis ergo palam faciam:

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 903

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. II. Pars I. Wien 1799.

1115

C O D I C E S

1116

Codex

Editio T. III. p. 727.

V. 1. Christi Jesu.

Utraque Jesu Christi.

3. omnis consolationis

Cum Antiqua.

~ 4. possimus et ipsi

Cum Nova.

6. ita habet: *Siue autem tribulamur pro uestra exhortatione et salute. siue exhortamur (glossa imposta: i. consolamur) pro uestra exhortatione. que operatur in tolerantia earum passionum, quas et patimur, et spes nostra firma pro uobis.* Igitur aliquid Versionis ant. aliquid nov. aliquid neutrius.

9. confidentes.

Utraque fidentes. Sed Hier. confid.

11. multarum error Libr. pro multor.

Ut Nova.

12. in simplicitate et sinceritate. in mundo subpletum hoc.

Cum Ant.

13. cognoscitis.

Utraque in hoc mundo.

15. Uolui prius.

Utraque cognoscetis.

16. a vobis deduci.

Cum Nova.

18. qui fit.

Cum Nova.

in illo Est.

Cum Nova.

19. Silbanum.

Cum Ant.

22. et qui signauit.

Cum Ant.

Hic porro Textus in Περιποτας divisus est, quarum Numeri romani minio in marginibus notantur. Glossae antiquiores sunt omnibus, quas novimus, Textuque συγχρονοι, nisi quod in Epistola I. ad Theffal. fol. 48 — 52. manus Sec. IX. aut X. et vestigia Glossae adparent, quam in Bibliis glossat. hodie legimus.

Ut nihil eorum omittam, quae rarissimum hoc Κειμηλιον comitantur, qui illud rursus inter tabulas ligneas crassas Sec. XIV. competit, tabulas has interne membranis vestivit Poema quoddam Equestris lingua Gallica continentibus

eleganter exaratis. Quoniam vero earum extrema panno holoserico nigricante ita cooperuit, ut Versuum partim initia, partim fines legi nequeant, fatis habeo observeasse: comparere in iis nomina *Marcien le persan*, *Gadifer*, *Porrus*, *Phezonas*, sermonemque non semel esse de *Pavonibus*, quae an ad Fabulam *Des Voeux du Paon* &c. citatam in *Curnii de Sainte — Palaye Memoires sur l'ancienne Chevalerie* T. I. Paris. 1781. p. 242. 8. pertineant, ignoro, meque in hoc Scriptorum genere parum versatum esse, non gravate confiteor.